

ТАРАСЮК С. М.,
аспірант кафедри кримінального
процесу та криміналістики
(Академія адвокатури України)
керуючий партнер
(Адвокатське об'єднання
«Тарасюк і партнери»)

УДК 343.132

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736-2019-5-2-25>

КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАХИСТУ ОСОБИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ В ЇЇ ЖИТЛІ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Досліджено питання дотримання прав і свобод людини в кримінальному провадженні, визначено учасників кримінального провадження, які є носіями прав під час проведення слідчих (розшукових) дій, а також нормативну базу забезпечення основних конституційних прав людини. Надано визначення поняття конституційних прав особи в кримінальному провадженні. З урахуванням характеру суспільних відносин, які відображають конституційні права, здійснено їхню класифікацію, виокремлено систему конституційних прав особи під час проведення в її житлі чи іншому володінні слідчих (розшукових) дій.

Акцентовується увага на дотриманні балансу між завданнями охорони прав особи під час проведення слідчих (розшукових) дій у житлі чи іншому володінні особи та ефективної боротьби зі злочинністю. Досліджено функціональне призначення та механізм забезпечення конституційних прав особи на недоторканність її житла чи іншого володіння, невтручання в особисте і сімейне життя, недоторканність права власності.

Проаналізовано питання допустимості обмеження конституційних прав і свобод під час проведення слідчих (розшукових) дій у житлі чи іншому володінні особи, яке має здійснюватися на підставі закону, визначеного процесуального порядку, з дотриманням загальної умови невіддільності системи основних прав і свобод. На підставі аналізу рішень Європейського суду з прав людини виокремлено критерії допустимості обмежень конституційних прав. З урахуванням аналізу кримінального процесуального законодавства України визначено загальні умови проведення слідчих (розшукових) дій у житлі чи іншому володінні особи. Акцентовано увагу на підвищення ролі й значення слідчого, прокурора, слідчого судді щодо забезпечення повноцінної реалізації конституційних прав особи під час проведення в її житлі чи іншому володінні обшуку, огляду, слідчого експерименту та інших слідчих (розшукових) дій, а також удосконалення процесуальних гарантій.

Ключові слова: кримінальне провадження, конституційні права людини, слідчі (розшукові) дії в житлі чи іншому володінні особи, учасники кримінального провадження, недоторканність житла чи іншого володіння особи, невтручання в особисте і сімейне життя.

The issue of human rights and freedom in criminal proceedings is investigated, identified accomplice in criminal proceedings, who are bearers of the rights during investigative actions, as well as normative framework for ensuring fundamental constitutional rights. The definition of constitutional rights of individual is given. Taking into account the nature of public relations, which reflect constitutional rights,

it's classification has been realizable, a system of constitutional rights of an individual during the investigation at home or his/her another property has been picked out.

Emphasize attention on maintaining the balance between the protection of human rights in time of investigation in his/her own property, and effective prevention of crime. The Function and mechanism of ensuring constitutional human rights to the sanctity of the home or another property, non-intervention into personal and family life, and inviolability of property has been investigated.

The issue of possibility restriction constitutional rights and freedom during investigation at home or another property, which has to be proceeding on the law's basis, under certain judicial procedures maintaining general condition of the system of fundamental rights and freedom has been analyzed. Based on analysis of the judgment of European Court of Human Rights, the criteria for the admissibility of constitutional rights restriction are singled out. Taking into account the analysis of the criminal procedural legislation of Ukraine, were identified general conditions of conducting investigation at home or another property of individual. Attention is focused on raising the role and importance of the investigator, prosecutor, judge to ensure absolute realization of the constitutional rights in the time of investigative actions, inspection, investigative experiment, as well as improvement of procedural guarantees, at home or another property of individual.

Key words: *criminal proceeding, constitutional human right, investigation at home or another property of individual, accomplice in criminal proceeding, sanctity of the home or other property, non-interference into personal and family life.*

Вступ. Майже за тридцятирічний період незалежності України питання щодо дотримання прав і свобод людини в кримінальному провадженні залишається актуальним і проблемним. В Указі Президента України від 25 серпня 2015 р. «Про затвердження стратегії у сфері прав людини» зазначено про необхідність удосконалення діяльності держави щодо утвердження та забезпечення прав і свобод людини, створення дієвого механізму захисту в Україні прав і свобод людини, вирішення системних проблем у цій сфері.

Сьогодні суспільство очікує нових позитивних змін у державі, нового імпульсу в діяльності правоохоронних органів, оскільки законна діяльність органів розслідування, захист прав та законних інтересів учасників кримінального провадження є концептуальною ідеєю кримінального провадження, а тому динаміка змін кримінального процесуального законодавства України щодо дотримання конституційних прав людини при проведенні в її житлі чи іншому володінні слідчих (розшукових) дій зумовлює необхідність подальшого дослідження цього питання. В Україні ці питання вивчали Ю.П. Аленін, О.І. Галаган, В.Г. Гончаренко, О.В. Капліна, О.П. Кучинська, В.В. Назаров, О.Ю. Татаров, Л.Д. Удалова, О.Г. Шило та ін. Разом з тим дослідження кримінального процесуального законодавства України, літературних джерел, статистичних матеріалів, судово-слідчої практики дозволяє стверджувати, що сучасний етап вирішення проблеми дотримання конституційних прав людини при проведенні в її житлі чи іншому володінні слідчих (розшукових) дій вимагає якісно нових підходів щодо її розуміння.

Постановка завдання. Мета статті полягає в дослідженні сутності та класифікації конституційних прав людини в кримінальному провадженні, виокремленні особливостей чинного законодавства щодо забезпечення конституційних прав особи при проведенні в її житлі чи іншому володінні слідчих (розшукових) дій, допустимості їх обмеження, виявленні в законодавстві прогалин, які потребують свого доктринального аналізу й нормативного врегулювання.

Результати дослідження. Під час досудового розслідування слідчий, прокурор проводять достатньо багато різноманітних за своїм характером дій, які ґрунтуються на вимогах кримінального процесуального закону. Особливе значення серед них мають дії, що спрямовані

на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні, а саме слідчі (розшукові) дії.

У Розділі III КПК України визначено систему слідчих (розшукових) дій, а також чітко визначено нормативну особливість їх проведення. З урахуванням предмета нашого дослідження зазначимо, що в житлі чи іншому володінні особи можуть проводитися як слідчі (розшукові) (обшук, огляд, слідчий експеримент, освідування, пред'явлення для впізнання, допит), так і негласні слідчі (розшукові) дії (наприклад, обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи). Щодо таких слідчих дій як обшук житла або іншого володіння особи (ст. ст. 234, 235 КПК); огляд житла або іншого володіння особи (ст. 237 КПК); огляд трупа, поєднаний з оглядом житла або іншого володіння особи (ст. 238 КПК); слідчий експеримент, що провадиться в житлі чи іншому володінні особи (ст. 240 КПК); обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267 КПК) законом установлена особлива процедура проникнення в житло – отримання рішення слідчого судді.

Ми погоджуємося з думкою В.В. Михайленка, який зазначив, що при плануванні, організації, реалізації слідчих (розшукових) дій та фіксації їх результатів слідчий має забезпечувати і не порушувати прав і свобод підозрюваного, свідка, потерпілого та інших учасників кримінального провадження. Отримання доказів з порушенням прав людини позбавляє їх критерію допустимості і призводить до неможливості використання для доведення чи спростування обставин, що мають значення для кримінального провадження [1, с. 91].

Саме під час проведення слідчих (розшукових) дій держава має створювати необхідні умови для максимально повної реалізації конституційних прав і ніхто не повинен втручатися у сферу прав людини, крім випадків, прямо передбачених законом. Сторони захисту та обвинувачення, потерпілий, інші учасники провадження є носіями прав, наданих їм Конституцією України, міжнародними правовими актами про права людини, КПК та іншими законами України, які визначають межі поведінки, регламентують процесуальний порядок дій кожного учасника кримінального провадження.

Загалом, чимала кількість науковців обстоюють думку, що права людини передбачають певні можливості, необхідні для її існування й розвитку в конкретних історичних умовах, що об'єктивно залежать від досягнутого рівня розвитку суспільства і повинні бути рівними для всіх індивідів. Наприклад, М.І. Козюбра вважає: «Права людини – це визнані світовим співтовариством блага й умови життя, яких може вимагати особа від держави і суспільства, у яких вона живе, та забезпечення яких реально в умовах досягнутого людством прогресу» [2, с. 50–51]. О.В. Петришин права людини вважає основними можливостями, які визнаються універсальними, невід'ємними та рівними для кожного, які мають гарантуватися державою в обсязі міжнародних стандартів. Права людини є ключовими елементами правової сутності людини, окреслюють сферу автономії індивіда у взаємовідносинах з іншими особами, суспільством і державою, визначають обсяг його індивідуальної свободи [3, с. 297–299].

Беручи до уваги специфіку нашого дослідження, вважаємо, що конституційні права особи в кримінальному провадженні слід розуміти як сукупність закріплених й регламентованих кримінальним процесуальним законодавством України прав і свобод, якими наділяються учасники кримінального провадження для захисту своїх законних інтересів з урахуванням обмежень, установлених законом.

З метою розуміння всієї сукупності конституційних прав, якими наділено учасників кримінального провадження в процесі розслідування кримінальних правопорушень, спробуємо здійснити їх класифікацію, ураховуючи при цьому слушну думку В.Ф. Погорілка, В.А. Головченка та М.І. Сірого, що сфера реалізації прав і свобод людини неодмінно вимагає диференційованого підходу та дотримання чітких орієнтирів у класифікації [4, с. 10].

У контексті нашого дослідження суттєве значення має встановлення саме ієрархії, тобто системи пріоритетів окремих прав, які мають забезпечуватися під час досудового розслідування та проведення слідчих (розшукових) дій. Ця система передбачає можливість визнання переваги одних прав над іншими, їх ранжирування на підставі визначення необхідності реалізації деяких прав у першочерговому порядку. Зазначимо, що в загальній теорії

права єдність прав не заперечує, а навпаки, передбачає їх поділ на спеціальні види (класи, розділи) відповідно до об'єктивно існуючих критеріїв. У разі правильно обраних підстав для такої класифікації та чи інша група прав і свобод не відривається штучно від інших, а дає можливість проаналізувати специфіку опосередкованих нею численних благ, допомагає виявити закономірності юридичного закріплення певної сукупності прав і свобод.

У юридичній літературі та міжнародно-правових актах існують різні підходи до класифікації конституційних прав і свобод. О.Г. Шило застосовує класифікацію, побудовану на основі міжнародних актів, а саме поділу всіх прав людини на громадянські, політичні, соціальні, економічні та культурні [5, с. 40]. На думку Т.В. Омельченка, усі конституційні права особи умовно можна класифікувати на матеріальні і процесуальні [6, с. 17, 18].

Дослідження нами норм статей другого розділу Конституції України довело, що конституційні права людини і громадянина доцільно розглядати залежно від характеру суспільних відносин, які вони відображають, а саме класифікувати на такі групи, як: громадянські (особисті), політичні, економічні, соціальні, культурні, екологічні. У кримінальному провадженні центральне місце в системі прав людини посідають громадянські (особисті) права, які є першоосновою правового статусу людини і громадянина. Серед цієї категорії прав під час проведення слідчих (розшукових) дій у житлі чи іншому володінні, на нашу думку, найбільш уразливими, тобто такими, що потребують першочергового забезпечення, охорони та захисту, є права на: житло та його недоторканність (ст. 30 Конституції України); невтручання в особисте і сімейне життя (ст. 32 Конституції України); недоторканність права власності (ст. 41 Конституції України).

Підтвердженням зазначеної думки є рішення Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), який у справах «Шенк проти Швейцарії» від 12 липня 1988 р., «Тейксейра де Кастро проти Португалії» від 9 червня 1998 р., «Яллох проти Німеччини» від 11 липня 2006 р., «Шабельник проти України» від 19 лютого 2009 р. визнав, що порядок збирання доказів, передбачений національним правом, має відповідати основним правам, визнаним Конвенцією, а саме: на повагу до приватного і сімейного життя, на недоторканість житла (ст. ст. 5, 8 Конвенції) тощо [7–10].

Зазначені конституційні права особи обмежують незаконне й небажане втручання в її життя і внутрішній світ, забезпечують належне існування й автономію особистості, а також підлягають підвищеному захисту з боку суспільства та держави.

На законодавчому рівні їх утілено не лише в Конституцію, а й в КПК України і визначено як загальні засади кримінального провадження (ст. ст. 13, 15, 16). Зміст відповідних конституційних прав та їх закріплення в КПК України залежать від вимог розкриття кримінальних правопорушень і необхідності надання гарантій учасникам кримінального провадження щодо реалізації їх прав. Проблема правильного співвідношення цих двох завдань кримінального провадження має фундаментальний характер, потребує послідовного пошуку належного балансу між завданнями охорони прав особи при проведенні слідчих (розшукових) дій у житлі чи іншому володінні особи і ефективної боротьби зі злочинністю. Протиставляти ці завдання одне одному в жодному випадку недопустимо, а тому їх необхідно нормативно узгоджувати, щоб посилення гарантій прав особи сприяло забезпеченню швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду.

Зміст і механізм забезпечення конституційних прав особи на недоторканність її житла чи іншого володіння, невтручання в особисте і сімейне життя, недоторканність права власності відображають фактичне і юридичне становище особи під час проведення в її житлі чи іншому володінні слідчих (розшукових) дій, а також правові можливості особи у відстоюванні обмежених чи порушених прав під час їх проведення.

Кожне з вищезазначених конституційних прав окремо становить самостійну цінність і не може за жодних обставин ігноруватися органами, які здійснюють досудове розслідування. Лише органічне поєднання всіх цих конституційних прав особи, забезпечене органами розслідування, прокурором, судом, може стати надійною гарантією від незаконного та необґрунтованого порушення чи обмеження прав і законних інтересів відповідного учасника кримінального провадження.

Зазначимо також, що кожне із зазначених конституційних прав має власне функціональне призначення. Наприклад, право на недоторканність житла створює оптимальні умови для нормального існування людини, незалежного приватного життя, спілкування з бажаними особами, почуття безпеки. При цьому воно нерозривно пов'язане як із правом на таємницю приватного і сімейного життя, так і з правом недоторканності права власності. Верховний Суд України в Постанові № 5-299кп15 від 24 березня 2016 р. визначив, що недоторканність житла та іншого володіння особи передбачає також й недоторканність приватного і сімейного життя (п. 2.7) [11]. У статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод одночасно гарантується право на повагу як до приватного і сімейного життя, так і до житла.

Водночас жодна держава та жодне суспільство не може надати людині безмежних прав, принаймні під час кримінального провадження, оскільки це призведе до егоїстичного свавілля й анархізму, до нескінченних конфліктів публічних й приватних інтересів. Наприклад, у разі проведення слідчих (розшукових) дій у житлі чи іншому володінні особи підлягає обмеженню не лише право на недоторканність житла, а й створюється загроза недоторканності приватного життя, збереження особистої або сімейної таємниці. Ми погоджуємося з думкою О.Ю. Татарова, який зауважив, що недоторканність не повинна використовуватися на шкоду законності та справедливості як засіб забезпечення винного від справедливого покарання, оскільки являє собою винятково особливий порядок притягнення його до кримінальної відповідальності та забезпечує захист від незаконного і необґрунтованого обвинувачення в учиненні злочину [12, с. 206].

Вважаємо, що конституційне право особи слід розуміти як інструмент її захисту від свавілля органів розслідування, а обмеження прав і свобод призначене для захисту суспільства, прав і свобод (інтересів) інших осіб від свавілля правокористувача. Обмеження прав у цьому сенсі має таке саме природне походження, як, власне, права і свободи. При проведенні слідчих (розшукових) дій у житлі чи іншому володінні особи обмеження конституційних прав передусім мають спрямовуватися на встановлення розумного компромісу між суспільною необхідністю та інтересами власника права.

Доречно звернути увагу, що обмеження не можуть бути однаковими для всіх учасників кримінального провадження, але в будь-якому разі вони не повинні, з одного боку, перешкоджати боротьбі зі злочинністю, а з іншого, – незаконно й необґрунтовано позбавляти особу конституційних прав. Процесуальні дії, що обмежують конституційні права, мають обов'язково врегульовуватися законом, у якому чітко й зрозуміло визначено обсяг наданих компетентним органам повноважень з метою забезпечення громадянам можливості захисту від свавілля органів розслідування.

Обмежувати конституційні права певних учасників кримінального провадження дозволено у виняткових випадках лише оперативним та слідчим підрозділам, прокурору, суду за умов прийняття рішення щодо проведення процесуально регламентованих дій, у порядку, передбаченому КПК України, і лише в разі неможливості отримати в інший спосіб необхідну для кримінального провадження доказову інформацію.

Крім того, допустимість обмеження конституційних прав певних учасників кримінального провадження зумовлена на законодавчому рівні надати стороні обвинувачення, слідчому судді ефективний та дієвий інструмент для протидії злочинності, захисту прав і свобод людини від протиправних посягань. Сторона обвинувачення та слідчий суддя повинні грамотно застосовувати заходи процесуального обмеження прав учасників кримінального провадження, яких мають поінформувати про свої права в кримінальному провадженні, механізми охорони та засоби для захисту власних інтересів. Разом з тим обмеження конституційних прав під час досудового розслідування повинне здійснюватися відповідно до завдань як стадії в цілому, так і завдань процесуальних дій.

Конституційний Суд України у своєму рішенні від 1 червня 2016 р. № 2-рп/2016 в п. 2.1 зазначив, що обмеження щодо реалізації конституційних прав не можуть бути свавільними та несправедливими, а мають установлюватися виключно Консти-

туцією й законами України, переслідувати легітимну мету, бути обумовленими суспільною необхідністю досягнення цієї мети, пропорційними та обґрунтованими, у разі обмеження конституційного права або свободи законодавець зобов'язаний запровадити таке правове регулювання, яке дасть можливість оптимально досягти легітимної мети з мінімальним втручанням у реалізацію цього права або свободи і не порушувати сутнісний зміст такого права [13].

Зазначимо, що рішення про проведення слідчих (розшукових) дій у житлі чи іншому володінні особи завжди пов'язане з обмеженням конституційних прав людини, у зв'язку з чим вони можуть проводитися лише за наявності реальної на те необхідності, відповідно до передбачених законом підстав та визначеного процесуального порядку.

Визначення правомірності втручання в конституційні права людини при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій у житлі чи іншому володінні особи багато в чому залежить від відповідних критеріїв допустимості обмеження цих прав, які визначено ЄСПЛ, а саме:

1) втручання у права людини шляхом проведення слідчої (розшукової) дії має здійснюватися згідно із законом. Самої лише наявності в законі певної процедури не достатньо, оцінюється також якість закону – він повинен бути чітким, доступним і прогнозованим, не свавільним, містити чіткі дискреційні повноваження правообмежувача.

ЄСПЛ втручання з боку державних органів у реалізацію даного права передусім розглядає як традиційні форми обмеження права на недоторканність житла, пов'язані з вторгненням у нього: обшук в житловому приміщенні (справа «Функе проти Франції»), обшук в офісі адвоката (справа «Німітц проти Німеччини»), вторгнення офіцерів поліції в будинок для усунення конфлікту (справа «Маклауд проти Сполученого Королівства»), вторгнення військовослужбовців у житло з метою арешту (справа Мюррей проти Сполученого Королівства) [14];

2) втручання має бути необхідним і переслідувати легітимну мету. Наприклад, у рішенні у справі «Мюррей проти Сполученого Королівства» ЄСПЛ визнав, що вторгнення й обшук житла були зумовлені правомірною метою «запобігання злочинам» [15]. У справі «Функе проти Франції» ЄСПЛ вирішив, що втручання було спрямовано, щонайменше, на забезпечення «економічного добробуту країни» [16].

Вирішити питання та прийняти рішення щодо законності і необхідності в демократичному суспільстві такого втручання є вкрай важливим. Так, у справі «Мюррей проти Сполученого Королівства» заявники оскаржили проведення британськими військовослужбовцями обшуку житла та затримання, вважаючи, що такі дії несумісні зі ст. 8 Конвенції, оскільки владою було допущено неповагу до особистого життя і порушено недоторканність житла. Ретельно дослідивши фактичні обставини, зміст спеціального закону, а також повноваження представників влади за таким законом, ЄСПЛ дійшов висновку, що йому не слід замінювати своєю оцінкою оцінку національних можновладців, які краще обізнані щодо політики у сфері розслідування терористичних злочинів. Національна влада має певну свободу розсуду щодо того, яких заходів необхідно вжити як загалом, так і в конкретному випадку. ЄСПЛ погодився щодо існування необхідності як у повноваженнях, наданих внутрішнім законом, так і щодо вторгнення в житло пані Мюррей і його обшуку. Усе це пояснює і виправдовує спосіб і обставини реалізації заходу вторгнення в житло заявниці та його обшуку. ЄСПЛ не вважав, що вжиті владою дії були неспівмірні переслідуваній меті, і вирішив, що у світлі конкретних обставин справи заходи, що стали предметом скарги, можуть розглядатися як необхідні в демократичному суспільстві в цілях запобігання злочинів у відповідності зі змістом п. 2 ст. 8 Конвенції [17, с. 134];

3) втручання має бути пропорційним, тобто з можливих варіантів, передбачених законом, має обиратися найменш обтяжливе для особи, а також сприятиме досягненню поставленої мети.

Крім зазначених критеріїв допустимості обмеження конституційних прав у кримінальному провадженні, визначених ЄСПЛ, слід урахувати, що відповідно до кримінального процесуального законодавства України проведення слідчих (розшукових) дій в житлі чи іншому володінні особи повинне відповідати наступним загальним умовам: заборона

свавілля осіб, які проводять слідчу (розшукову) дію; ухвалення рішення про їх проведення уповноваженим суб'єктом; заборона дискримінації учасників слідчих (розшукових) дій. Не слід забувати також, що під час проведення відповідних слідчих (розшукових) дій мають бути створені умови щодо повноцінної реалізації конституційних прав особами, у яких вони проводяться, урахувавши інформування особи про наявність у неї прав та їх роз'яснення.

Висновки. Слідчий, прокурор, проводячи слідчі (розшукові) дії в житлі чи іншому володінні особи, має чітко дотримуватися концептуальних положень, а саме усвідомлювати, що: конституційні права і свободи людини є найвищою цінністю; обмеження прав особи допускається в мінімальних межах, визначених виключно необхідністю забезпечити права і свободи інших людей та інтереси суспільства; можливості обмеження прав особистості регламентовані і перебувають на судовому контролі.

Список використаних джерел:

1. Михайленко В.В. Реалізація верховенства права при провадженні слідчих (розшукових) дій. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія : Юридичні науки. Т. 29 (68). Київ, 2018. № 1. С. 89–97.
2. Загальна теорія права : підручник / за заг. ред. М.І. Козюбри. Київ : Ваіте, 2015. 392 с.
3. Теорія держави і права : підручник / за ред. О.В. Петришина. Харків : Право, 2015. 368 с.
4. Погорілко В.Ф., Головченко В.А., Сірий М.І. Права та свободи людини та громадянина в Україні. Київ : Ін Юре, 1997. 51 с.
5. Шило О.Г. Теоретико-прикладні основи реалізації конституційного права людини і громадянина на судовий захист у досудовому провадженні в кримінальному процесі України. Харків : Право, 2011. 472 с.
6. Омельченко Т.В. Конституційне право особи на правову допомогу і його реалізація на досудових стадіях кримінального процесу : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2004. 216 с.
7. Case of Jalloh v. Germany (Application no. 54810/00) : Judgment European Court of Human Rights, Strasbourg, 11 July 2006. HUDOC : database. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-76307>.
8. Case of Schenk v. Switzerland (Application no. 10862/84) : Judgment European Court of Human Rights, Strasbourg, 12 July 1988. HUDOC : database. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57572>.
9. Case of Shabelnik v. Ukraine (Application no. 16404/03) : Judgment European Court of Human Rights, Strasbourg 19 February 2009, final 19/05/2009. HUDOC : database. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-91401>.
10. Case of Teixeira de Castro v. Portugal (Application no. 44/1997/828/1034) : Judgment European Court of Human Rights, Strasbourg, 9 June 1998. HUDOC : database. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-58193>.
11. Постанова Верховного Суду України від 24 березня 2016 р. № 5-299кц15. Верховний Суд України : офіційний вебсайт. URL: [http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/306488827C10E188C2257FB100218CC3](http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/306488827C10E188C2257FB100218CC3).
12. Татаров О.Ю. Проведення негласних слідчих (розшукових) дій стосовно окремої категорії осіб. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Юридичні науки. 2015. Вип. 2. Т. 1. С. 205–208.
13. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення третього речення частини першої статті 13 Закону України «Про психіатричну допомогу» (справа про судовий контроль за госпіталізацією недієздатних осіб до психіатричного закладу) від 1 червня 2016 р. № 2-рп/2016. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України : офіційний вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-16>.

14. Насонов С.А. Право на неприкосновенность жилища. URL: <http://sergei-nasonov.narod.ru/Home.doc>.

15. Мюррей (Murray) против Соединенного Королевства : Судебное решение от 28 октября 1994 г. Краткое неофициальное изложение обстоятельств дела. URL: <http://base.garant.ru/2561419>.

16. Функе (Funke) против Франции. Судебное решение от 25 февраля 1993 г. Краткое неофициальное изложение обстоятельств дела. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/980_154.

17. Комментарий к Конвенции о защите прав человека и основных свобод и практике ее применения / под общ. ред. В.А. Туманова и Л.М. Энтина. Москва : Издательство «НОРМА», 2002. 336 с.

ТИЩЕНКО О. І.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального процесу
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)

УДК 342.132

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736-2019-5-2-26>

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Стаття присвячена дослідженню окремих питань обрання та зміни запобіжних заходів у кримінальному провадженні в контексті аналізу національної судової практики. Розгляд кожного питання у статті підтверджується посиланням на конкретні ухвали слідчих суддів, що дозволило продемонструвати певну тенденцію у правозастосуванні положень статей 194, 200, 201 КПК України. Так, у статті акцентовано увагу на функціональному призначенні запобіжного заходу, метою застосування якого є забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього процесуальних обов'язків, а також запобігання ризикам його можливої негативної поведінки. Констатовано, що визначені частинами 5, 6 ст. 194 КПК обов'язки можуть бути покладені лише під час розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу. Вони доповнюють обраний запобіжний захід та не мають самостійного характеру у кримінальному провадженні. Аргументовано, що покладення додаткових обов'язків у контексті ст. 200 КПК є правомірним, якщо вони фактично додаються до обов'язків, які були покладені слідчим суддею, судом у попередньому рішенні про застосування запобіжного заходу, та строк дії яких не закінчився.

Зауважено, що чинним кримінальним процесуальним законодавством не врегульовано порядок зміни запобіжного заходу шляхом обрання обов'язків, передбачених ч. 5 ст. 194 КПК (якщо вони не були обрані в попередньому рішенні про застосування запобіжного заходу або строк їхньої дії закінчився). Даний законодавчий дефект не може бути переборений шляхом використання правотлумачення, тому має бути усунений шляхом внесення законодавчих коректив до змісту ст. 200 КПК.

Приділено увагу питанню щодо строку дії ухвали про обрання запобіжного заходу. Підкреслено, що після закінчення строку її дії сторона обвинувачення

